

Det fysiska rummets betydelse för verksamheten
inom Kraftens hus

Johanna Eriksson, Marie Elf

Innehåll	
Inledning	2
Bakgrund	2
Vikten av ett fysiskt rum	3
Maggies center	3
Läkande miljöer – miljöer för personer med cancer i rehabiliterande fas.....	4
Syfte	5
Metod	5
Studiedesign.....	5
Deltagare.....	6
Datainsamling	6
Tillvägagångssätt.....	6
Bearbetning och analys	6
Beskrivning av kraftens hus.....	7
Reflektioner och analys	9
Koppling till projektets mål och Maggies centers värden/kvaliteter	9
Inbjudande och tillgänglig	10
Öppenhet och slutenhet	10
Identitet och möjlighet.....	12
Summering.....	13
Referenser.....	13

Inledning

Syftet med denna rapport var att belysa det byggda rummets betydelse för verksamheten i Kraftens hus. Vi som står bakom rapporten är Johanna Eriksson som är arkitekt inriktad på byggnader för vård samt Marie Elf som är sjuksköterska och forskar om vårdmiljöns betydelse för hälsa och vårdens processer. Rapporten baseras på intervjuer med ett antal personer som är gäster i Kraftens hus och våra reflektioner av rummet som en helande plats och stöd för verksamheten. Rapporten är en del av en större utvärdering av uppbyggnaden och verksamheten i Kraftens hus. Förhoppningsvis kan rapporten vara behjälplig vid planering av liknande projekt i framtiden.

Bakgrund

Projektet Kraftens hus startade som ett socialt innovationsprojekt för att skapa en plats för cancerberörda personer i rehabiliterande fas (Peskian, 2018). Grundförutsättningen var att möjliggöra en samskapande process där personer med cancer tillsammans med samhällsaktörer skapade en plats utifrån behov och förutsättningar. Projektet resulterade i den ideella föreningen Kraftens hus Sjuhärad som bildades våren 2017. Föreningen ska skapa och driva en mötesplats för gemenskap som kan ge kraft och stöd till personer som drabbats av cancer. Kraftens hus ska vara en plats för aktiviteter, stöd och information eller bara en plats att gästa och vara i. Projektet utgick från ett antal centrala principer och ett utforskande angreppssätt tillsammans med användare och samhällsaktörer centrala för personer med cancer såsom hälso-och sjukvård, näringsliv, Försäkringskassa, Arbetsförmedling och kommun.

De vägledande principerna för projektet var följande:

- Livshändelseperspektiv - se hela komplexiteten ur berörda personers perspektiv, inte bara sjukdomen
- Ta sikte på organisatoriska mellanrum – att se brister och möjligheter i mellanrummen och inte kritisera enskilda organisationer
- Delaktighet och inflytande - alla kan vara med och aktivt skapa framtiden
- Design som metod för att nå samhällelig förändring
- Positiv och möjlighetsinriktad ansats – att betrakta alla inblandande parter som resursstarka
- Användardriven resursintegration – bred syn på resurser i samhället och hur dessa kan integreras för att skapa bättre samhällstjänster och en hållbar verksamhetsmodell

Projektet resulterade i en samverkansform och en plats dvs. Kraftens hus, en lägenhet placerad centralt i Borås. Ett identifierat behov tidigt i processen var att kunna erbjuda en fysisk mötesplats för personer som drabbats av ett cancerbesked, och underlätta deras vardag genom att föra samman resurser på en plats. Verksamheten har integrerat resurser som är viktiga för att förbättra förutsättningarna för personer med cancer och närstående under och efter hela sjukdomsförloppet. Viktiga framgångsfaktorer för verksamheten har varit samarbete, medinflytande och koordinering utifrån personer med cancer och deras behov och förutsättningar.

Sagt om Kraften hus *”Underbar utsikt, vackra möbler, fin färg sättning och en härligt varm, hemtrevlig och välkomnande atmosfär. Det låter som en bostadsannons men det är en beskrivning av den känsla man får som besökare på mötesplatsen Kraftens Hus i Borås – ett innovativt pilotprojekt med syftet att hjälpa cancerpatienter att komma på fötter igen via social samvaro, nära samarbeten med olika instanser och genomtänkta aktiviteter som patienterna själva valt”* (Peskian, 2018).

Vikten av ett fysiskt rum

Tidigt i projektet framkom det att personerna med cancer prioriterade en fysisk mötesplats. De behov som framkom under projektet var både sociala, emotionella och praktiska och ansågs vara lättare att tillgodose om det fanns en fysisk plats. En del av processarbetet utgjordes av ett antal workshops med involverade parter och de identifierade behoven översattes till rumslig gestaltning.

Några centrala delar i den önskade utformningen var:

- Miljön ska inte påminna om sjukhusmiljön, den ska vara hemlik och ge en välkomnande och varm känsla
- Central placering av kök med stort köksbord för att få en hemtrevlig känsla
- Samtalsrum för att besökare ska kunna föra samtal med professionella eller andra besökare på en avskild plats
- Samtal ska kunna föras på olika platser i lokalerna utan att det blir för hög ljudnivå
- Vilorum dit besökare ska kunna dra sig tillbaka och vila, om behov finns
- Samling med relevant informationsmaterial och litteratur
- Tillgänglig för rörelsehindrade

Maggies center

En inspirerande utgångspunkt för Kraftens hus var idén bakom Maggies Center som är helande byggda miljöer för personer som lever med en cancersjukdom (Annemans, Van Audenhove, Vermolen, & Heylighen, 2012; Van der Linden, Annemans, & Heylighen, 2016). Maggies Center grundades av författaren och designern Margaret Keswick Jencks, i Storbritannien (Medina, 2014). Hon drabbades själv av cancer och besökte många enligt henne själlösa och stressande sjukhusmiljöer. Under hennes sista tid i livet utformade hon en verksamhetsidé där arkitekturen skulle verka helande för personer med cancer. Idag finns det Maggies Center i flera länder. Verksamheten utgår från behov som personer med cancer har och dessa behov ska översättas till rumsliga uttryck. Grundtanken är att människan påverkas av sin omgivning och för att kunna rehabiliteras och uppleva hälsa behövs en stödjande miljö. Arkitekterna som får ett uppdrag att utforma och planera Maggies Centers börjar från en beskrivning av vad som ligger till grund för en helande miljö och översätter dessa till en byggd och materiell form.

Verksamhetsbeskrivningen är således alltid densamma men det rumsliga uttrycket kan variera. Det finns flera centrala faktorer som ett Maggies center skall inbegripa och dessa är att platsen ska vara lugn och vänlig och utgå från individens behov och det skall tillhandahållas information och råd. Platsen skall erbjuda olika stödverksamheter såsom samtal i grupp eller individuellt, samt kreativa aktiviteter. Engagemanget ska utgå från

individens behov och resurser (vissa kanske kommer för att fika och samvaro, andra för mer aktivt deltagande). Maggies hus ska vara ett komplement och inte alternativ till medicinsk behandling. Ytterligare krav på det fysiska rummet finns i Figur 1.

Krav på det fysiska rummet

Krav på det fysiska rummet

- Ungefärlig storlek ska vara 280 kvm²
- Ingången skall vara uppenbar, välkomnande, inte skrämmande och ha ett litet kapprum
- Ett välkomnande och tydligt sittområde i entrén för information och böcker. Från denna plats skall resten av rummet vara synligt/öppet.
- Platsen skall vara ljus. Det bör finnas utsikt mot natur i någon riktning.
- Köksområdet ska vara synligt och ha ett kök med plats för ett stort bord att sitta vid. Köksområdet ska vara avslappnat och inbjudande för att alla ska känna sig välkomna och kunna ta kaffe eller te. Det ska finnas en central "köksö" där matlagning kan ske. Området ska kunna användas för seminarier och diskussionsgrupper.
- Önskvärt är öppen spis och akvarium.
- Kontorsutrymmen bör vara lätt tillgängliga från välkomstområdet så att personer som arbetar vid ett skrivbord kan se om någon kommer in och på så sätt välkomna dem. Kontorsutrymmena bör samtidigt separeras från välkomstområdet så att inte det upplevs som ett kontor eller en mottagning.
- Det ska finnas ett stort rum för grupper där föreläsningar och möten kan ske men även avslappningsövningar. Rummet ska vara ljudisolerat.
- Flexibilitet dvs det skall gå att öppna och stänga väggar för mer eller mindre privathet.
- Det skall finnas två mindre sitt- / rådgivningsrum för 12 personer. Ett av dessa rum ska vara designat för samtal, rådgivning eller terapi. Stora fönster med utsikt mot natur.
- Ett litet tyst utrymme för vila.
- Det ska finnas ett trädgårdsområde och parkeringsplatser. Förhållandet mellan utemiljön och innemiljön är viktigt, men en nära fysisk och visuell koppling. Utomhusmiljön ska vara lätt åtkomligt från köket. Förhållandet mellan "inuti" och "utanför" är viktigt. Inomhus är du skyddad från omvärlden och utemiljön fungerar som en ytterligare buffert.

Figur 1. Krav på det fysiska rummet för ett Maggies center

Maggie utvecklade en vision för ett centra för personer med cancer:

Hon ville ha en plats som genom sin design erbjöd helande potential, en plats där människor kunde träffas och dela med andra i liknande omständigheter. Hon kände starkt att människor kunde må bättre genom att bli "aktiva deltagare" och ta större kontroll över vad som hände med dem, och för att göra detta behövde de tillgång till expertrådgivning, information och psykologiskt stöd (Maggie's, 2011).

Läkande miljöer – miljöer för personer med cancer i rehabiliterande fas

Begreppet läkande miljöer används ofta för att beskriva hur den fysiska miljön kan bidra till personens återhämtning eller anpassning till akuta och kroniska tillstånd (Stichler, 2001; Sumartojo, Pink, Duque, & Vaughan, 2020). Läkande miljöer anses ha gynnsamma effekter

på hälsa och välbefinnande såsom påverkan på ångest, blodtryck, postoperativ återhämtning, användning av smärtstillande läkemedel och inskrivningstid på sjukhus (R. Ulrich, S. et al., 2008). En rad studier har visat på vikten av en god design för att öka hälsa och välbefinnande hos personer som drabbats av cancer, både i det akuta skedet som i återhämtningsfasen (Høybye, 2013). Aspekter i miljön som har beskrivits som viktiga är fönster med utsikt, en ljudmiljö som underlättar individuell reflektion och samtal samt koppling till naturen men även möjlighet till sensorisk stimulering (Brown & Gallant, 2006).

Läkande eller helande är precis som hälsa ett holistiskt begrepp bortom en medicinsk diagnos och betyder att lidande ska mildras genom att stödja personers egna resurser, både inre och yttre. Det innebär att personen i sin väg mot hälsa och välbefinnande kan stödjas av miljön (Bloom, Markovitz, Silverman, & Yost, 2015). En fysisk miljö är en plats som hänger samman med de människor, objekt och den praxis som bildas och förändras när människor befolkar platsen (Bloom et al., 2015; Høybye, 2013). Med det synsättet är läkning inte en direkt effekt av påverkan av miljön utan möjliggörs genom interaktionen mellan plats och praxis. En fysisk plats är aldrig färdig utan förändras och utvecklas genom samspel med de som vistas på platsen (Bloom et al., 2015; Høybye, 2013).

En fysisk miljö brukar beskrivas som att den kan upplevas genom kroppsliga förnimmelser. Sensoriska intryck från miljön kan bidra till välbefinnande eller obehag. Miljön kan påverka humöret och kan distrahera från tankar om sjukdom (Timmermann, Uhrenfeldt, & Birkelund, 2013, 2015). Litteraturen när det gäller stimuli har ofta fokuserat på visuella och estetiska kvaliteter såsom färger och konstuttryck (Pallasmaa, 2012, 2016). För personer med cancer kan de normala sensoriska förnimmelserna och reaktionerna på en miljö förändras.

Med bakgrund av detta ansåg grundarna av Kraftens hus att det var av värde att försöka belysa hur och på vilket sätt den fysiska lokalen har haft betydelse för verksamheten i Kraftens hus.

Syfte

Syftet med rapporten var att beskriva hur personer som använder Kraftens hus upplever rummet och dess betydelse för verksamheten. Vi ville få kunskap om den rumsliga erfarenheten från användarna för att på så sätt kunna stödja framtida utvecklingsprojekt, liknande Kraftens hus.

Metod

Studiedesign

Studien var en kvalitativ studie då avsikten var att beskriva upplevelsen av rummet (Polit & Beck, 2014). Insamling av data genomfördes som en gruppintervju samt genom observation av miljön i form av en gå-intervju med några av deltagarna. Våra egna upplevelser av lokalerna har också noterats. Intervjuerna transkriberades och analyserades enligt en modifierad modell av Graneheim och Lundmans (2004) kvalitativa innehållsanalys.

Deltagare

Deltagare under fokusgruppen var 8 personer som hade medgivit att delta i intervjun. De hade varit besökare i Kraftens Hus under ett till två år och brukade besöka platsen under tisdagsfikat.

Datainsamling

Deltagarna intervjuades med hjälp av en framtagen intervjuguide. Ett antal öppna semistrukturerade frågor om hur rummet upplevs, och används, vad det innebär för verksamheten och om vad som skulle kunna förbättras. Frågorna var utformade så att deltagarna med egna ord kan beskriva och berätta. En rad följdfrågor formulerades som stöd för att upprätthålla deltagarnas berättelse och möjliggöra ett så variationsrikt material som möjligt. Observationer av rummet och gå-intervjun dokumenterades med hjälp av inspelning samt fotografering av miljön av forskarna. En ritning av platsen var även ett stöd för analys.

Tillvägagångssätt

Verksamhetschefen för Kraftens hus kontaktades och godkände upplägget av studien. Projektet handlar om personer som väljer att besöka Kraftens hus. De kommer dit som privatpersoner och är inte i en patientroll. Personerna fick information om studien i god tid och valde man att inte delta räknade vi att man inte heller kom till intervjutillfället. På så vis ansågs etisk prövning inte vara nödvändig.

Anslag om studien sattes upp på anslagstavla i huset samt på Kraftens Hus hemsida. De personer som visade intresse att delta fick information om studien och med förfrågan om att medverka.

Intervjuerna varade ca 1 timme och spelades in med diktafon. Förutom deltagarna var två intervjuare på plats.

Allt intervjumaterial förvaras på lösenordsskyddad dator och inlåst utom räckhåll för obehöriga.

Bearbetning och analys

De inspelade intervjuerna transkriberades. Därefter utfördes en manifestinnehållsanalys i enlighet med Graneheim och Lundmans (2004) kvalitativa metodbeskrivning. En manifestanalys innebär att endast det som klart framträder och det som är tydligt och uppenbart redovisas.

Analysprocessen inleddes genom att intervjutexterna först lästes igenom ett upprepat antal gånger. Därefter sorterades meningsbärande enheter ut, dvs. meningar som hade betydelse för syftet med studien. De meningsbärande enheterna kondenserades till kortare text med bibehållen mening. Slutligen försökte vi hitta mönster i materialet genom att bilda kategorier utifrån de kondenserade enheterna.

Vi analyserade de meningsbärande enheterna tillsammans med en ritning av miljön och tagna fotografier. Detta gjorde att vi kunde relatera utsagor från de intervjuade personerna till specifika rum och platser i lägenheten.

Beskrivning av kraftens hus

Ankomst

Kraftens hus ligger på sjätte våningen i en byggnad som hyser en mängd olika verksamheter, de flesta av ideell föreningskaraktär. På bottenvåningen finns bl a en receptionist och ett café. Besökare tar hissen upp till Kraftens hus. Entrén sker via en tambur med möjlighet att hänga av sig. Rakt fram anas en soffgrupp. Till höger och vänster finns sittplatser och informationsblad. Till höger finns fönster ut mot en terrass som används under sommarhalvåret. Till vänster finns tillgång till WC.

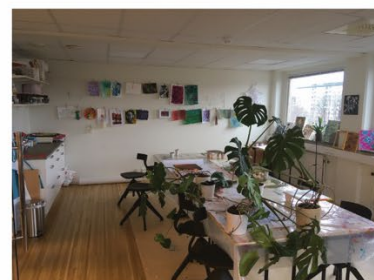
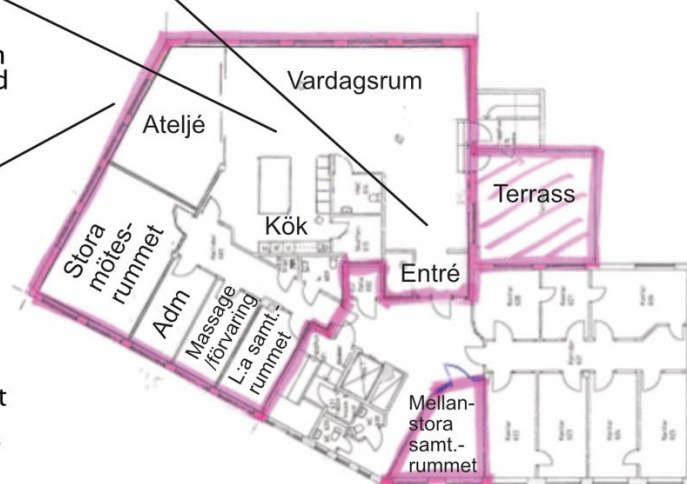

Köket och vardagsrummet

När man rundar hörnet öppnar sig köket mot en, med köksön i mitten. Långbordet närmare fönstren blir en samlingsplats. Ett runt bord bredvid har nyligen kompletterats. Inredningen består av ljusa material och kulörer.

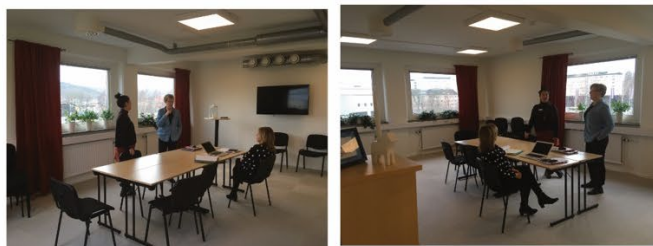
Ateljén

Ateljén bakom en glasvägg står obefolkad vid besökstillfället, men målningsprojekt och stora krukväxter påminner om att något pågår. Ateljén har direktkoppling både kommunikationsmässigt och visuellt till köket och långbordet, samtidigt ligger det något avsides och det går att vända ryggen till köksaktiviteterna och stänga glasdörrarna.

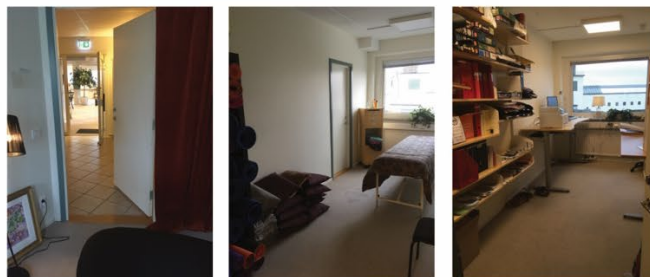
Backstage

Samtalsrum, mötesrum och kontor ligger likt "backstage" bakom köket och har en mer traditionell kontorskänsla utan några specifika material- eller inredningsval som påminner om atmosfären ute i vardagsrummet.

Stora mötesrummet:

Rummet ligger lätt nåbart från köket. Det är det enda rummet för samtal i grupp om fler än fyra, om de deltagande inte vill gå ut genom foajén och över till det mellanstora samtalsrummet, som rymmer ca sex personer. Stora mötesrummet används både för gruppsamtal och ex yogaövningar och har därför flexibel möblering.

Administrativt arbete

Personalen uppger att de sitter i stora mötesrummet för sitt administrativa arbete eller ute i vardagsrummet om det inte finns besökare. I kontorsrummet, vägg i vägg, förvarar de sina saker.

Massagerum inkl förvaring för yogamattor.

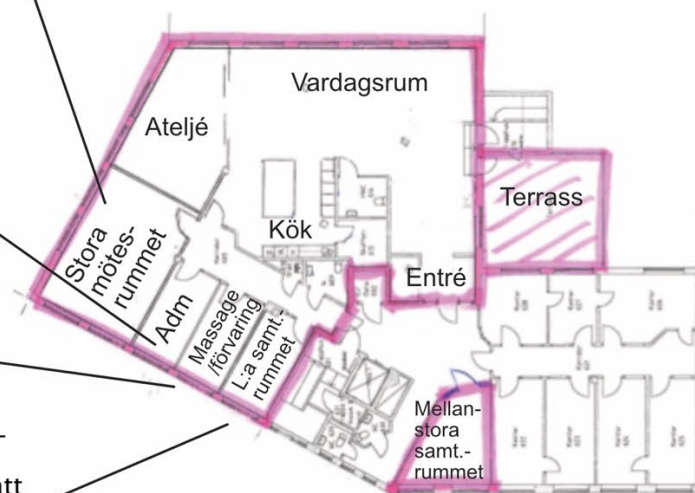
Litet rum med massagebänk och förvaring av yogamattor.

Lilla samtalsrummet

Rummet ligger avsidat i backstage-korridoren och rymmer 2-4 personer. Det är inte möblerat för att fungera till administrativt arbete.

Mellanstora samtalsrummet

Mellanstora samtalsrummet nås genom att gå ut genom entrén och korsa foajén. I rummet finns mjuka sittplatser för upp till 6 personer och ett bibliotek med skönlitteratur.

Reflektioner och analys

Koppling till projektets mål och Maggies centers värden/kvaliteter

Kraftens hus har med sina lokaler lyckats uppfylla i stort sett alla de mål som arbetades fram initialt i projektet. Dessa mål var exempelvis att miljön inte skulle påminna om en sjukhusmiljö, den ska vara hemlik och ge en välkomnande och varm känsla. Det skall vara en central placering av kök med stort köksbord för att få en hemtrevlig känsla och möjliggöra samvaro.

Utöver projektets initiala mål uppfyller lokalerna även flera av de kvaliteter som återfinns hos Maggies Center dvs vara en vacker och fridfull plats för läkande. Det bör påpekas att Maggies Center är påkostade projekt och presetigefyllda arkitektuppdrag medan Kraftens hus har genomförts med små ekonomiska resurser och utan arkitekter inblandade. Platsen har utformats i en vanlig lägenhet i ett bostadsområde, vilket satte begränsningar för projektet.

Det var svårt för deltagarna i intervjun att separera det fysiska rummet från den sociala gemenskapen och det lokalerna som nämndes när deltagarna förklarade varför de kommer till Kraftens hus och vad de uppskattade med att vara där. Det är vanligt att personer har svårt att uttrycka vad ett rum betyder (Peditto, Shepley, Sachs, Mendle, & Burrow, 2020). Inom arkitektur brukar man tala om attraktiva miljöer eller ett rums atmosfär för en beskrivning av ett rums kvaliteter. Begreppen är dock svåra att utvärdera men är relaterade till något i miljön som förstärker positiva upplevelser (R. Ulrich, et al., 2008). Det har studerats vad attraktiva miljöer kan vara och då relaterat attraktivitet till positiv distraktion (Ulrich, et al., 2008). En sådan distraktion kan vara något i miljön som väcker positiva känslor och kan på så sätt minska stress och gynna hälsa och välbefinnande (Andrade, Devlin, Pereira, & Lima, 2017; Ulrich, 1991; Ulrich, 2012; Ulrich et al., 1991). Exempel på positiva distraktioner kan vara konst, natur och/eller inslag av naturliga material såsom trä och sten. En attraktiv miljö kan också förstås som ett rums atmosfär som är en omedelbar upplevelse av en helhet av rummet och som ger en positiv känsla och berör (Sumartojo et al., 2020). Studier har visat att det är svårt att ta ut en specifik faktor i en miljö som definierar en atmosfär. Det är snarare en helhet av olika faktorer som bidrar till ett rums atmosfär. En reflektion vid analys av Kraftens hus är just att det är flera faktorer som bidrar till en positiv känsla. Maggies center har också en helhetssyn på miljön och anger ett flertal faktorer som bör byggas in för att skapa en helande miljö (Figur 1) (Annemans et al., 2012).

När man beskriver helande miljöer brukar man framhålla att de utgörs och bildas av komplexa förhållanden mellan praxis, den fysiska miljön och vård och omsorg. En helande miljö erkänner den enskilda persons behov, värderingar och upplevelser vilket också är nyckeln till att utveckla miljöer för att stödja personens livskvalitet (Høybye, 2013). Det är så Kraftens hus måste förstås dvs. som en helhet mellan aktiviteter, framförallt den sociala gemenskapen, och den fysiska miljön.

En attraktiv vårdmiljö kan också relateras till designkvalitet dvs. en byggnad med god gestaltning, med miljömässigt och kvalitativt hållbara material och med hög funktionalitet (och som uppfyller de upplevelsemässiga kvaliteter som efterfrågas). En översiktsartikel om begreppet designkvalitet visade att i studier som använt designkvalitet som begrepp hade

fokus på miljömässig hållbarhet, stöd av sociala och kulturella interaktioner och en konstruktion som var flexibel dvs. en konstruktion som kan modifieras under dagen, med skjutväggar, eller med lätta modulväggar som kan ändras efter behov (Anaker, Heylighen, Nordin, & Elf, 2017).

Vid analys av rapportens insamlade material framkom tre viktiga faktorer som kan beskriva kvaliteter i Kraftens hus fysiska miljö. Dessa faktorer var 1) Inbjudande och tillgänglig, 2) Öppenhet och slutenhet, och 3) Identitet och möjlighet.

Inbjudande och tillgänglig

Kraftens hus upplevdes som inbjudande och tillgänglig. Huset ligger i centrum och i en byggnad där flera andra verksamheter och föreningar också huserar vilket gör att det ofta är andra människor i rörelse i entrén. Där finns också en receptionist som hälsar när man kommer in. En av besökarna uttryckte: **Här är nästan alltid, redan i entrén, lite liv och rörelse och då känns det inte så tomt.** Sammanhanget upplevs som positivt, besökarna behöver inte känna sig utpekade eller känna sig stigmatiserade som en person med en cancerdiagnos.

De allra flesta av besökarna till Kraftens Hus tar hissen upp till 6:e våningen och en av deltagarna uttryckte att: **Det känns skönt när man kommer hit och tar hissen upp här /.../ för mig börjar det redan i hissen.**

Miljön är inbjudande redan i lägenhetens entré och väl inne i Kraftens hus kan man hänga av sig kläder i garderoben, vilket bidrar till en inbjudande atmosfär. Textilgolv binder samman entrén med rummen innanför och en soffgrupp bildar blickfång. Sofforna verkar dock sällan användas men fyller trots allt en inbjudande funktion. En av deltagarna sa: **Men här är ju väldigt mysigt med sitthörna och sen är det ju en terrass där, på sommaren kan man sitta där ute.**

På direkt uppmaning att beskriva lokalerna används ord som "fin miljö", "ljus", "trevligt", "välkomnande". Det är också det intrycket vi får som besökare. En av deltagarna angav: **Jag tycker att det är väldigt inbjudande lokaler som vi har. De känns hemtrevliga. Inte stor och ödslig." En annan sade: "Det är klart miljön betyder en hel del. Det är ljus, mycket ljusinsläpp. Det gör också mycket".**

Öppenhet och slutenhet

Centralt i lokalerna finns vardagsrum och kök i ett öppet sammanhang till varandra och det gör att tillgänglighet till både aktiviteter och människor blir påtaglig. Öppenheten skulle kanske inte upplevas som positiv om det samtidigt inte fanns slutna rum i anslutning. Det har skapats flera rum i lägenheten men även "rum" i rummen. Det finns både rum för samtal och kontemplation och rum för aktiviteter. Det är en fördel att utrymmena är öppna för personer innanför dörrarna men samtidigt slutna för andra utanför verksamheten. En alltför öppen yta kan skapa en känsla av att man är exponerad och oskyddad.

Känslan av öppenheten förstärks av att lokalen ligger på sjätte våningen och har fönster med gott ljusinsläpp och åt flera håll är utblickarna vackra eller intressanta såsom mot grönområde och staden. Att lokalerna ligger på översta våningen, en plats som man tar sig

upp till, påverkar sannolikt upplevelsen positivt, även om deltagarna inte själva lyfter detta förrän vid en direkt fråga: **"Men det är klart, hade vi suttit i en bunker... då hade det inte alls blivit... Nu ser vi ju ut då, ibland har vi brandkåren nere. Då kan vi ställa oss och kolla där"**.

Maggies center betonar också vikten av att få in så mycket ljus som möjligt för att miljön skall upplevas positivt. Det är viktigt att kunna se ut - och till och med gå ut - från så många 'rum' som möjligt, att kunna nå ex en trädgård, en innergård eller "natur". I Kraftens hus har man valt att inte ha gardiner i fönstren, för att maximera ljusinsläppet.

Det är det stora vardagsrummet som tar vid direkt efter garderoben sträcker sig i vinkel längs med fasaden fram till det öppna köket som bidrar till känslan av öppenhet. Köket är en ljus och välkomnande plats, trots att den inte ligger direkt vid fönstren. Det öppnar sig mot vardagsrummet med långbordet och det runda bordet och tillsammans upplevs de som hjärtat i verksamheten, både fysiskt och socialt. Hit söker sig besökare det första de gör när de kommer, för här möter man de andra som är här. Här finns också kaffe och fika på tisdagar.

Det är rymligt och finns gott om plats att röra sig, men är samtidigt intimt, vilket kan bero på att det är relativt låg takhöjd men med ljusa material och kulörer samt god belysning. Textilgolvet löper från garderoben och in i hela vardagsrummet och binder samman rummen, medan köket har ekparkett. Det skapar en känsla av "rum" i rummet dvs. avdelade platser i den stora öppna platsen. Köket medger ingen matlagning, men bakning sker varje vecka inför tisdagsfikat. Flera av de intervjuade säger att kaffestuden på tisdagar är betydelsefull: **De gör ordning kaffet och så står man och pratar lite grann. Samlas runt det bordet (pekar på köksön)**. En av deltagarna beskriver det som en tillflykt och ett andningshål, en annan att: **Det känns gott i kroppen att komma hit"**. Ytterligare en beskriver det som att: **"Den här tiden på veckan, det är höjdpunkten"**.

De slutna utrymmena består främst av samtalsrum och kontor och ligger bakom köket. De nås lätt, men känns ändå mer privata eftersom de är slutna rum. Vissa av dessa rum kan upplevas sakna den inbjudande atmosfär som präglar vardagsrummet och köket.

Ateljén som ligger direkt i anslutning till köket och vardagsrummet, avskilt med en glasvägg, upplevs både öppen, tillgänglig och vid behov sluten. Det går att stänga om och samtidigt behålla den visuella kontakten med vardagsrummet utanför. En ur personalen uttrycker det som att: **"Tanken är väl att man ska få stanna till och... och sen öppnar dom när man fikar, men sen stänger de igen. Så att man ändå inte känner att man är utanför"**.

Maggies center har ett krav på att det skall finnas sitt- och rådgivningsrum där det går att vara avskild dvs de som befinner sig utanför bör inte kunna se eller komma in. Kraftens hus har tre möjligheter till att stänga om sig för privatare samtal i mindre eller större grupper. Ett litet samtalsrum, ett större mötesrum och ett mellanstort samtalsrum. Det sistnämnda nås genom att man går ut genom entrén igen och tvärs genom en hall. Det upplevs inte höra direkt till verksamheten, men rummet har en uppskattad atmosfär. Däremot verkar placering göra att det kan vara lätt att missa att rummet finns. En av de intervjuade uttryckte: **"Som sagt så visste jag inte om det här rummet förrän jag vart här i ett och ett"**

halvt år. I och med att det låg utanför. Och att det fanns böcker här som man kunde låna med, hade jag heller ingen aning om”.

Identitet och möjlighet

Det är påtagligt att de intervjuade upplever att Kraftens hus bidrar till att stärka och förmedla en identitet av normalitet i kontrast till sjukhusets miljö. Det finns något vanligt och vardagligt i lokalerna, detaljer som känns igen från hemmiljöer, såsom matbord, soffor och vanlig armatur. Rummen har ingen direkta vårdkaraktär eller cancerassociation, mer än möjligen de informationsbroschyrer som finns nära entrén och vid garderoben. Här är fokus på identiteten av en person bortom cancerdiagnosen. Flera av de intervjuade säger att: **Vi behöver inte prata om sjukdommen, alla vet vad det innebär.** Det upplevdes som tryggt att alla som besökte Kraftens hus är mycket medvetna om att det innebär en högre infektionskänslighet att vara behandlad för en cancersjukdom och man besöker inte Kraftens hus om man är sjuk och riskerar att smitta andra. Kraftens hus skapar också trygghet genom att aktiviteter ofta sker med regelbundenhet.

Organisation och lokaler är uppbyggda för att skapa möjligheter och bjuda in till aktiviteter, men på ett kravlöst sätt. Flera uttrycker att: **Du kan vara aktiv om du vill, delta i grupper, du behöver inte förklara, du kan också bara fika.**

Det blir dock tydligt att upplevelsen av den varma och inbjudande atmosfären i köket och vardagsrummet saknades i det stora mötesrummet. Det upplevs som tråkigt och mångfunktionaliteten står i vägen för att kunna passa för samtal i större grupper. Rummet används för exempelvis yoga och därmed ska möbleringen vara av bord och stolar som går lätt att ställa undan. Rummet beskrivs som kallt och kallt samt med dålig akustik, men bra när man är många som ska samlas för exempelvis en föreläsning. Besökarna uttrycker: **Det ju inte lika mysigt det rummet, det kan man ju inte säga. /.../ nej det är det inte /.../det är bara ett kallt rum. /.../ Det kunde vara mysigare än det är nu /.** Eller: **Men då är ju också att här är ju yoga och sånt och då är flyttas det ju undan och har yogamattor. Men som grupp samtalsrum är det inget mysigt alls.**

Det är så uppenbart att det är samtalet och mötet som driver viljan att besöka Kraftens hus. Platsen möjliggör för interaktion och samvaro bland besökarna. De har möjlighet att välja olika aktiviteter och lokalerna medger att många aktiviteter kan erbjudas trots att platsen inte är stor. Kraftens hus har i den bemärkelsen lyckats att skapa rum som stödjer ett helande. Det är en plats där upplevelsen av sjukdomar och behandling kan ventileras men det är inte huvudfokus. Det är också uppenbart att miljön hänger samman med människorna och aktiviteterna. Upplevelsen av hälsa och välbefinnande hos de personer som besöker Kraftens hus möjliggörs genom samverkan mellan rummet och de personer som besöker platsen. De intervjuade påpekade att den sociala gemenskapen är viktig och trots att de hade svårt att reflektera kring lokalerna så konstaterades det att det finns inga störande faktorer i miljön. Som helhet är lokalen rätt disponerad och med akustik och ljussättning som passar verksamheten.

Summering

Även om deltagarna i fokusgruppen hade svårt att sätta ord på vad de upplevde att lokalen tillförde verksamheten framstår lokalerna snarare som främjande och stödjande för de aktiviteter som sker än som ett hinder. Den process som utvecklade krav och önskemål för verksamheten och dess lokaler verkar ha fångat rätt behov och lyckats översätta dessa till ett rumsligt uttryck, men rätt nivå av materialval, ljussättning och rumslig disposition i förhållande till verksamhetens behov och ekonomi. Det är svårt att urskilja om lokalerna är avgörande för atmosfären och den sociala samvaron, men det verkar dock sannolikt att lokalerna förmedlar något som fyller ett behov hos de som söker sig hit, vare sig det handlar om att fika, prata enskilt eller delta i en planerad aktivitet. Platsens öppenhet, överskådligheten i kök och vardagsrummet, och de möjligheter det innebär att delta i samtal och aktiviteter förstärker atmosfären. Här finns möjligheten att delta och vara aktiv i många olika aktiviteter, om du vill, men du är också välkommen att bara sitta ner och fika.

Framgången för Kraftens hus består troligtvis i att utformningen av lokalerna och verksamheten är sammanflätade. Lokalen har till skillnad från skapandet av Maggies centra varit en enkel utformning fokuserad mer på inredning än arkitektur. Det unika för Kraftens hus är det nära samarbete mellan personer med cancer och samhällsaktörer samt intresserade projektledare. Resultatet visar att en helande miljö kan realiseras utan stora resurser men inspirerad av och grundad i användarupplevelse.

Referenser

- Andrade, C. C., Devlin, A. S., Pereira, C. R., & Lima, M. L. (2017). Do the hospital rooms make a difference for patients' stress? A multilevel analysis of the role of perceived control, positive distraction, and social support. *Journal of Environmental Psychology*, 53, 63-72.
- Anaker, A., Heylighen, A., Nordin, S., & Elf, M. (2017). Design Quality in the Context of Healthcare Environments: A Scoping Review. *Health Environments Research & Design Journal* 10(4), 136-150. doi:10.1177/1937586716679404
- Annemans, M., Van Audenhove, C., Vermolen, H., & Heylighen, A. (2012). What makes an environment healing? Users and designer about the Maggie's Cancer Caring Centre London. Paper presented at the Out of Control. Proceedings of the 8th International Design and Emotion Conference.
- Van der Linden, V., Annemans, M., & Heylighen, A. (2016). Architects' approaches to healing environment in designing a Maggie's Cancer Caring Centre. *The Design Journal*, 19(3), 511-533.
- Bloom, M., Markovitz, S., Silverman, S., & Yost, C. (2015). Ten trends transforming cancer care and their effects on space planning for academic medical centers. *HERD: Health Environments Research & Design Journal*, 8(2), 85-94.
- Brown, K. K., & Gallant, D. (2006). Impacting patient outcomes through design: acuity adaptable care/universal room design. *Critical care nursing quarterly*, 29(4), 326-341.
- Høybye, M. T. (2013). Healing environments in cancer treatment and care. Relations of space and practice in hematological cancer treatment. *Acta Oncologica*, 52(2), 440-446.
- Maggie's (2010). Medical Brief.
http://www.maggiescentres.org/about/our_publications.html

- Medina, S. (2014). The Story of Maggie's Centres: How 17 Architects Came to Tackle Cancer Care. <https://www.archdaily.com/498519/the-story-of-maggie-s-centres-how-17-architects-came-to-tackle-cancer-care>
- Pallasmaa, J. (2012). *The eyes of the skin: Architecture and the senses*: John Wiley & Sons.
- Pallasmaa, J. (2016). The Sixth Sense: The Meaning of Atmosphere and Mood. *Architectural Design*, 86(6), 126-133.
- Peditto, K., Shepley, M., Sachs, N., Mendle, J., & Burrow, A. (2020). Inadequacy and impact of facility design for adolescents and young adults with cancer. *Journal of Environmental Psychology*, 101418.
- Peskian, E. (2018). Kraftens hus - en mötesplats för att komma på fötter igen. *Onkologi i Sverige*(6).
- Polit, D. F., & Beck, C. T. (2014). *Essentials of nursing research: Appraising evidence for nursing practice*.
- Stichler, J. F. (2001). Creating healing environments in critical care units. *Critical care nursing quarterly*, 24(3), 1-20.
- Sumartojo, S., Pink, S., Duque, M., & Vaughan, L. (2020). Atmospheres of care in a psychiatric inpatient unit. *Design for Health*, 4(1), 24-42.
- Timmermann, C., Uhrenfeldt, L., & Birkelund, R. (2013). Cancer patients and positive sensory impressions in the hospital environment—a qualitative interview study. *European Journal of Cancer Care*, 22(1), 117-124.
- Timmermann, C., Uhrenfeldt, L., & Birkelund, R. (2015). Room for caring: patients' experiences of well-being, relief and hope during serious illness. *Scandinavian journal of caring sciences*, 29(3), 426-434.
- Ulrich, R. (1991). Effects of health facility interior design on wellness: theory and scientific research. *Journal of Health Care Design*, 3, 97-109.
- Ulrich, R., S. (2012). *Evidensbas för vårdens arkitektur 1.0. Forskning som stöd för utformning av den fysiska vårdmiljön*. Centrum för vårdens arkitektur. Chalmers tekniska högskola, Göteborg.
- Ulrich, R., S., Zimring, C., Zhu, X., DuBose, J., Seo, H. B., & Choi, Y. S. (2008). A review of the research literature on evidence-based health-care design. *Health Environment Research and Design*, 1(3), 61-125.
- Ulrich, R. S., Simons, R. F., Losito, B. D., Fiorito, E., Miles, M. A., & Zelson, M. (1991). Stress recovery during exposure to natural and urban environments. *Journal of Environmental Psychology*, 11(3), 201-230. Retrieved from <http://www.scopus.com/inward/record.url?eid=2-s2.0-0001456706&partnerID=40&md5=f5f117228d2e41969eb3e7028d9e712f>
- Van der Linden, V., Annemans, M., & Heylighen, A. (2016). Architects' Approaches to Healing Environment in Designing a Maggie's Cancer Caring Centre. *The Design Journal*, 19(3), 511-533. doi:10.1080/14606925.2016.1149358